

دکتر باقر پور کاشانی

ادله قرآنی بر وقوع نسخ در قرآن

ادله قرآنی بر وقوع نسخ در قرآن

در مورد آیاتی که اشاره کردند بسیاری از مفسرین آوردند، یکی از این آیات این است:

در سوره مبارکه بقره آیه ۱۰۶:

﴿مَا نُنسخُ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِنْهَا أَوْ مِثْلَهَا﴾

ترجمه آیه این است که:

«هر حکمی را نسخ کنیم یا نسخ آن را به تأخیر اندازیم، بهتر از آن یا ماندنش را می آوریم.»

این مسئله، بحث ﴿نُنسخُ﴾، مطرح شده. ﴿مِنْ آيَةٍ﴾ و ماندنش یا بهترش را می آوریم.

مرحوم علامه طباطبائی در المیزان جلد اول، صفحه ۲۴۹ تا ۲۵۴، همین بحث آیه را مطرح می کنند و می گویند:

«این آیه به روشنی، امکان نسخ در قرآن بلکه وقوع نسخ را تأیید می کند.»

آیه دوم در سوره مبارکه نحل آیه ۱۰۱:

﴿وَإِذَا بَدَّلْنَا آيَةً مَكَانَ آيَةٍ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُنَزِّلُ قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مُفْتَرٍ﴾

ترجمه آیه این است که:

«و چون حکمی را در جای حکم دیگری بیاوریم و خدا به آنچه به تدریج نازل می کند داناتر است.»

بعد حالا گروهی در مقابل این نسخ ایراد می گیرند، کسانی که مخالف پیامبرند.

می گویند: ﴿قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مُفْتَرٍ﴾

می گویند جز این نیست که تو دروغ می بافی. تو افترا می بندی! و این تغییرات را به خدا که نسبت می دهی، تو افترا می بندی! تو دروغ می بندی!

جمعی از مفسرین گفتند این آیه هم در مورد نسخ هست.

مرحوم علامه طباطبائی در المیزان، جلد دوازدهم صفحه ۳۴۵ تا صفحه ۳۴۶، در ذیل این آیه می نویسند:

«این آیه، اشاره به نسخ و حکمت آن دارد و پاسخی است به اتهاماتی که یهودیان و مشرکان به پیامبر می زدند. معنای سخن خداوند این است که آیه

دوم را با تغییر به جای آیه اول قرار دادیم. مشرکان، پیامبر را مورد خطاب قرار داده و او را متهم می نمودند که به خدا دروغ می بندد. چرا که تبدیل یک قول به قول دیگر و اعتقاد به رأی و عدول از آن در مرحله دیگر، از ساحت خداوند دور است».

در جلسه قبل گفتم که با توجه به اینکه حتی از کتاب می شود نسخ را استفاده کرد، اما یهود و نصارا نسخ را قبول ندارند. علمایشان به طور اکثر مقابله می کنند! که حالا اگر این جمع دوست داشته باشند، می توانم این نسخ را از فرازهای مختلفی، چه از انجیل چه از تورات، برای دوستان نشان بدهم که این ها هست! نسخ در همین کتاب موجود هست! ولو اینکه حالا ما این کتاب را اعتقاد نداریم که این از ناحیه حضرت موسی و حضرت عیسی علیهما السلام هست. کتابی تحریف شده است، اما در همین مورد که آن ها اسلام و قرآن را به خاطر نسخ تخطئه می کنند، می خواهم بگویم در همین کتاب موجود است!

و در زمان پیامبر هم همین مسئله بوده. این ها می آمدند جمعی از کفار یا اهل کتاب می آمدند به پیامبر می گفتند تو افترا داری می زنی! تو داری دروغ به خدا می بندی! چرا؟ چون قائل به نسخی!

مرحوم علامه می گوید که:

«چرا که تبدیل یک قول به قول دیگر، اعتقاد به رأی و عدول از آن در مرحله دیگر، از ساحت خداوند دور است».

حالا آن‌ها ادله‌ای دارند که اشاره می‌کنم که شمایی که قائل به نسخ هستید، این نسخ را اگر قائل باشید در کلام خداوند، این اهانت به خدا کردید! چرا؟ ادله‌اش را بعد خدمت‌تان می‌گویم.

بعد در ادامه، ایشان می‌نویسند:

«خداوند در پاسخ به این‌ها می‌فرماید: ﴿بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ «اکثر آن‌ها نمی‌دانند. این‌ها حقیقت این تبدیل و حکمتی را که منجر به این تفسیر شده را نمی‌دانند. احکام الهی، تابع مصالح بندگان است و برخی از مصلحت‌ها با تغییر اوضاع و احوال و زمان‌ها تغییر می‌یابند. در نتیجه، ضروریست که احکام نیز تغییر یابند. بدین صورت، حکمی که مصلحت، آن را واجب نموده رفع می‌شود و حکم دیگری که مصلحت آن پدید آمده، جایگزین می‌گردد».

پس این آیه دومی که اشاره کردند در ارتباط با اینکه نسخ در قرآن در این آیه مطرح شده.

آیه سوم در سوره مبارکه رعد، آیه ۳۹:

﴿يَمْحُو اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُثَبِّتُ وَعِنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ﴾

«خدا آنچه را بخواهد، محو یا اثبات می‌کند و اصل کتاب نزد اوست».

ام الكتاب نزد اوست! ﴿يَمْحُو اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُثَبِّتُ ۖ وَعِنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ﴾ خدا آنچه را بخواهد محو یا اثبات می‌کند.

جمعی گرفتند این را در ارتباط با مسئله نسخ در قرآن. ظاهراً این عام هست. شاید بشود که از مصادیقش نسخ در کتاب استفاده کرد، ولی ممکن است در عالم تکوین باشد.

﴿يَمْحُو اللَّهُ مَا يَشَاءُ﴾

خدا آنچه را بخواهد محو می‌کند. ممکن است در عالم تکوین باشد که چیزی که در عالم حقیقت باشد واقعیت باشد، محو بکند یا اثباتش بکند! و با توجه به اینکه همه چیز نزد خداوند هست یا در لوح محفوظ مطرح است. ظاهراً این آیه، به نظر می‌رسد که همه حوادث را شامل شود. نمی‌شود خاص، نسبت به آیه قرآن، ولی می‌شود گفت. بالاخره از موارد نسخ در کتاب، از مواردی که ﴿يَمْحُو اللَّهُ مَا يَشَاءُ﴾ می‌شود در نظر گرفته شود.

